

## **Інформаційна довідка щодо відновлення функціонування Державного фонду регіонального розвитку\***

***Анотація.** В Інформаційній довідці обґрунтовано доцільність відновлення функціонування у складі спеціального фонду Державного бюджету України Державного фонду регіонального розвитку.*

***Ключові слова:** державний бюджет, місцеві бюджети, Державний фонд регіонального розвитку, стимулювання регіонального розвитку.*

**Вступ.** В умовах повномасштабного вторгнення в Україну природно, що економічна активність населення знижується. У такій ситуації важливою є державна підтримка та підтримка територіальними громадами підприємницької діяльності, створення для неї сприятливого базису, розбудова належної інфраструктури тощо.

Стаття 6 Закону України «Про засади державної регіональної політики» серед напрямів державної регіональної політики визначає: стимулювання та підтримку місцевих ініціатив щодо ефективного використання внутрішнього потенціалу регіонів для створення та підтримання повноцінного життєвого середовища, підвищення якості життя людей; зменшення територіальної диференціації за показниками соціально-економічного розвитку; відновлення регіонів і територій, що постраждали внаслідок збройної агресії проти України; формування конкурентоспроможності регіонів; адаптацію регіональної економіки та середовища проживання людини до змін клімату, посилення стійкості територіальних громад до кліматичних, демографічних та економічних викликів тощо.

Із метою фінансування заходів державної регіональної політики у складі спеціального фонду Державного бюджету України було утворено Державний фонд регіонального розвитку, який має становити не менше 1,5 відсотка прогнозного обсягу доходів загального фонду проекту Державного бюджету України на відповідний бюджетний період. За рахунок коштів фонду фінансувалися інвестиційні програми і проекти регіонального розвитку, які забезпечували виконання завдань, визначених як Державною стратегією регіонального розвитку, так і регіональними стратегіями розвитку та планами заходів з їх реалізації (стаття 24<sup>1</sup> Бюджетного кодексу України). Через повномасштабне вторгнення видатки фонду в 2022 і 2023 роках у повному обсязі скорочено, а на 2024 рік зупинено дію статті 24<sup>1</sup> Бюджетного кодексу України. Законопроект про Державний бюджет України на 2025 рік (реєстр. № 12000 від 14.09.2024 р.) також містить норму про зупинення дії названої статті.

В Європейському Союзі регіональна політика (або так звана політика згуртованості) діє на всіх рівнях<sup>1</sup>. Вона спрямована на всі регіони та міста держав-членів ЄС із метою підтримки створення робочих місць, конкурентоспроможності бізнесу, економічного зростання, сталого розвитку та

---

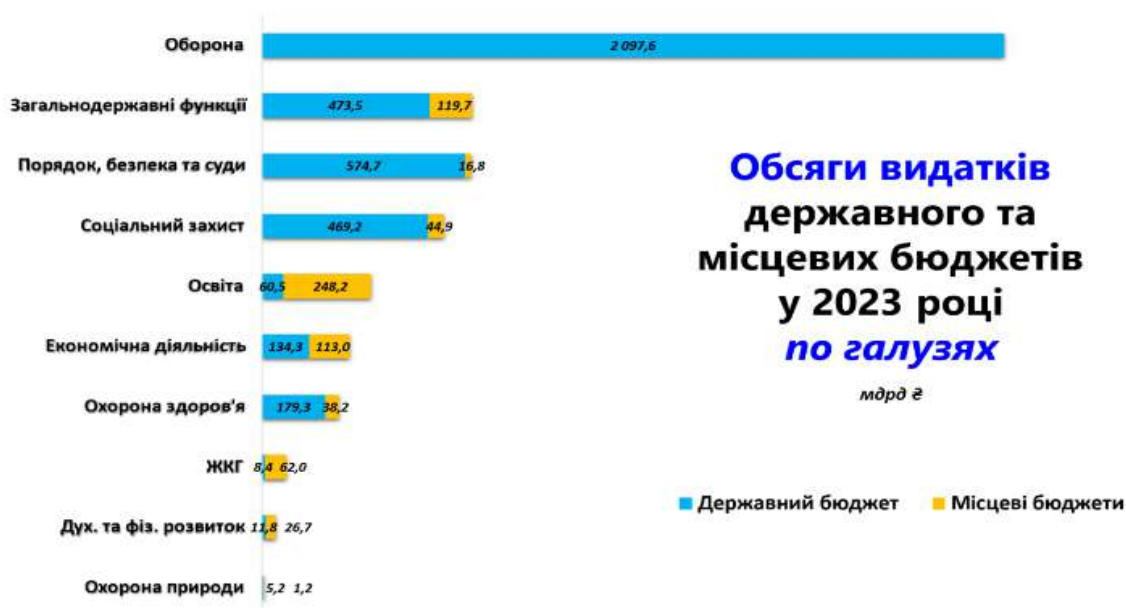
<sup>1</sup> Regional Policy. URL: [https://ec.europa.eu/regional\\_policy/home\\_en](https://ec.europa.eu/regional_policy/home_en)

покращення якості життя громадян. При цьому найбільше коштів інвестується саме у створення робочих місць та досягнення мети зростання ЄС у цілому<sup>2</sup>.

Зрозуміло, що в умовах збройної агресії та постійного дефіциту бюджету основна частина публічних коштів має спрямовуватися на безпеку й оборону, однак не слід забувати, що без сильної економіки бюджет може зазнати суттєвішого дефіциту. До того ж, прагнення України до членства в ЄС вимагає вже зараз виконувати умови міжнародних домовленостей та впроваджувати європейські стандарти, у тому числі щодо регіональної політики. Відновлення функціонування Державного фонду регіонального розвитку може сприяти вирішенню завдань наповнення державного і місцевих бюджетів та виконання євроінтеграційних зобов'язань України, а також цілей кліматичної політики України.

**Основна частина.** Видатки бюджетів на економічну діяльність включають капіталовкладення, операційні витрати, кредити і дотації. Крім підтримки окремих галузей, частина коштів спрямовується на фінансування програм у сферах малого та середнього підприємництва, енергоефективності, програм стабілізації та економічного розвитку територій, пряму бюджетну підтримку окремих підприємств тощо. У 2023 році видатки місцевих бюджетів на економічну діяльність становили 113 млрд грн або 45,7 % від загальної суми видатків бюджетів на економічну діяльність (Рис. 1).

Рис. 1<sup>3</sup>



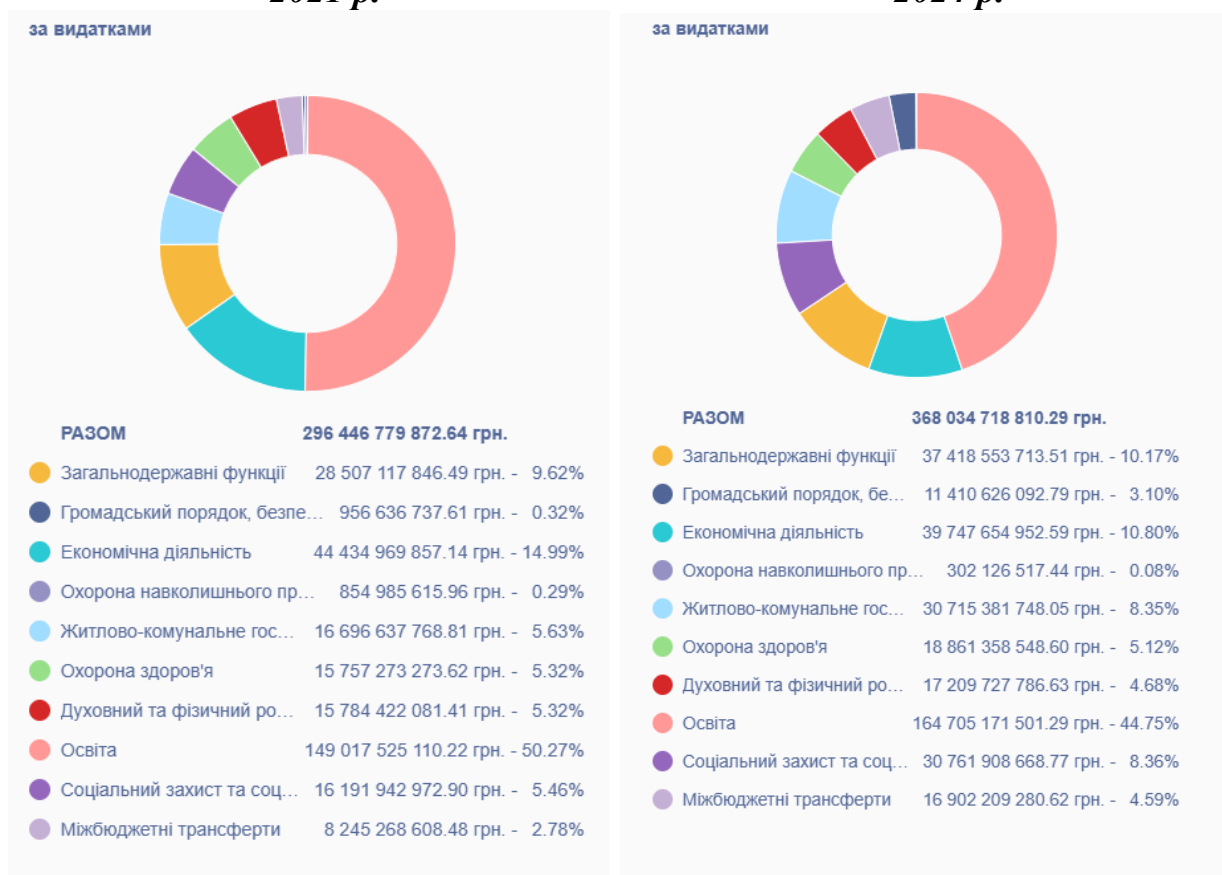
\*На рис. 1 млрд

За 8 місяців 2024 року видатки місцевих бюджетів порівняно з аналогічним періодом 2021 року (останнього довоєнного) скоротилися майже у 1,5 рази (див. Рис. 2).

<sup>2</sup> Cohesion policy: overview by "goal" and other resources. URL: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/stories/s/2021-2027-EU-allocations-available-for-programming/2w8s-ci3y/>

<sup>3</sup> Аналіз місцевих бюджетів за 2023 рік. URL: <https://hromady.org/analiz-miscevix-byudzhetiv-za-2023-rik/>

## Видатки місцевих бюджетів за 8 місяців 2021 та 2024 року



Між тим, економічна діяльність суб'єктів господарювання найбільше скорочується на рівні мікро- та малого підприємництва, що, своєю чергою, зменшує доходи місцевих бюджетів, зокрема за рахунок недонадходжень від єдиного податку. На думку експертів, фізичні особи – підприємці (ФОП) закривають бізнес або «йдуть в тінь» на тлі збільшення податків, тарифів для бізнесу і блекаутів в Україні. Збільшення реєстрації ФОП у 2023 році є наслідком «відкладеного попиту» 2022 року<sup>5</sup>. Набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у період дії воєнного стану» (реєстр. № 11416-д від 30.08.2024 р.) може прискорити негативну динаміку. Тому вважаємо за доцільне підтримати ініціативи Комітету Верховної Ради з питань бюджету щодо збільшення відсотка відрахувань до місцевих бюджетів від податку на доходи фізичних осіб і державних витрат на підтримку бізнесу<sup>6</sup>.

Водночас слід звернути увагу, що у проекті Державного бюджету України на 2025 рік передбачено спрямування коштів фонду ліквідації наслідків збройної

<sup>4</sup> Державний вебпортал бюджету для громадян (Open budget). URL: <https://openbudget.gov.ua/?month=9&year=2024&budgetType=LOCAL>

<sup>5</sup> Стало відомо, чому в Україні різко скоротилась реєстрація ФОПів. URL: <https://agronews.ua/news/stalo-vidomochomu-v-ukrayini-rizko-skorotylas-reyestraciya-fopiv/>

<sup>6</sup> Роксолана Підласа: Верховна Рада рекомендувала уряду збільшити видатки в бюджеті-2025 на підтримку бізнесу. URL: [https://www.rada.gov.ua/news/news\\_kom/255282.html](https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/255282.html)

агресії виключно на виплату компенсації за пошкоджені / знищені об'єкти житлового призначення, тоді як у попередніх бюджетних періодах кошти цього фонду спрямовувалися, у тому числі, на будівництво об'єктів інфраструктури, розроблення проєктної (проєктно-кошторисної) документації для зруйнованих об'єктів, будівництво, ремонт та інші інженерно-технічні заходи із захисту об'єктів критичної інфраструктури, відновлення пошкоджених об'єктів житлового та громадського призначення тощо. За таких умов органи місцевого самоврядування змушені будуть відновлювати низку об'єктів власними силами й за кошти місцевих бюджетів, що може негативно позначитися як на створенні належної інфраструктури, так і на видатках на економічну діяльність.

Між тим, у серпні 2024 року Державну стратегію регіонального розвитку на 2021–2027 роки<sup>7</sup> (далі – Стратегія) було суттєво оновлено. Актуалізація Стратегії зумовлена необхідністю врахування, зокрема: наслідків повномасштабної збройної агресії та їх впливу на територіальні громади і регіони, підвищення ролі безпеки та стійкості до зовнішніх чинників; набуття Україною статусу кандидата на членство в ЄС, поглиблення ступеня виконання положень Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони; переходу до початку переговорів про вступ України до ЄС; рекомендацій ОЕСР щодо необхідності оновлення Стратегії для забезпечення її зв'язку з процесом відновлення України та кліматичними зобов'язаннями України. Отже, низка заходів спрямована саме на вирішення таких завдань, як створення належної інфраструктури, розвиток конкурентоздатної економіки регіонів, виконання міжнародних зобов'язань України, «зелений» перехід тощо.

У цьому контексті варто звернути увагу на концепцію смарт-спеціалізації регіонів, реалізація якої пропонується Стратегією за напрямом «Нові робочі місця, інвестиції та розвиток бізнесу». Ця концепція впроваджувалася за підтримки ЄС у 2016–2020 роках, але потім її реалізація майже зупинилася<sup>8</sup>. Між тим, смарт-спеціалізація регіонів не тільки відповідає кращим європейським підходам, а й, на думку низки експертів та науковців, здатна забезпечити сталий економічний розвиток територій на основі інновацій<sup>9</sup>.

Реалізація заходів за напрямом «Захист та відновлення навколишнього природного середовища» покликана не тільки забезпечити безпечні екологічні умови для проживання та ведення господарської діяльності населенням України, а й сприяти реалізації кліматичних цілей, передбачених міжнародними зобов'язаннями України, зокрема Паризькою кліматичною угодою.

Комітет Верховної Ради України з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування підтримав пакет пропозицій Міністерства розвитку громад та територій України до Державного бюджету України на 2025 рік, який включав і пропозицію щодо

<sup>7</sup> Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки: постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>

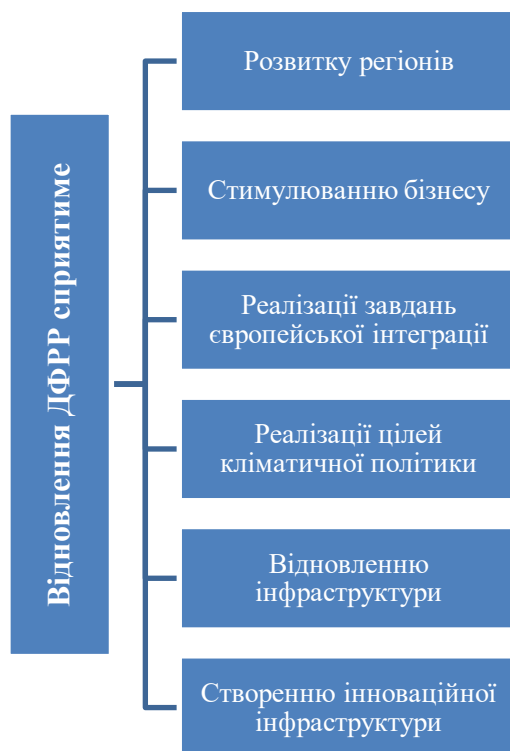
<sup>8</sup> Смарт-спеціалізація в Україні. URL: <https://www.innopolicy.info/>

<sup>9</sup> Див., наприклад: Носирев О.О. Повеєнна промислова політика відновлення економіки. *Механізми регулювання економіки*. 2023. № 2 (100). С. 44. URL: <http://www.mer-journal.sumy.ua/index.php/journal/article/view/151/138>

відновлення функціонування Державного фонду регіонального розвитку. Народні депутати України підкреслюють, що без цього інструмента важко говорити про регіональний розвиток<sup>10</sup>. Підтримують цю пропозицію й асоціації територіальних громад. Вони наголошують, що Державну стратегію регіонального розвитку України на 2021–2027 роки оновлено з урахуванням викликів сьогодення та завдань євроінтеграції, що спираються на реальні потреби регіонів і громад<sup>11</sup>.

**Висновки.** Отже, відновлення функціонування Державного фонду регіонального розвитку (ДФРР) має низку переваг (Рис. 3).

Рис. 3.



З урахуванням викликів воєнного часу, тим не менш, вимоги статті 24<sup>1</sup> Бюджетного кодексу України можуть бути дещо пом'якшені, наприклад:

– обсяг фонду може бути зменшено (до 1% прогнозного обсягу доходів загального фонду проекту Державного бюджету України на відповідний бюджетний період);

– більша частина коштів фонду може бути спрямована на реалізацію Державної стратегії

регіонального розвитку України на 2021–2027 роки (з урахуванням того, що не всі регіональні стратегії можуть бути актуалізовані у зв'язку з окупацією певних регіонів);

– може бути призупинено положення статті щодо спрямування коштів на реалізацію інвестиційних програм і проектів, що мають на меті розвиток регіонів у частині розвитку спортивної інфраструктури.

*Дослідницька служба  
Верховної Ради України*

\* Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.

<sup>10</sup> Бюджети громад 2025 – які пропозиції до Держбюджету підтримав парламентський комітет з місцевого самоврядування. URL: <https://decentralization.ua/en/news/18683?page=719>

<sup>11</sup> Олександр Корінний: «Всеукраїнська Асоціація ОТГ запропонувала закріпити 64% ПДФО громадам на постійній основі з наступним підняттям до 75%». URL: <https://decentralization.ua/news/18825>